

De la Costa Brava als Pirineus

Les relacions d'Alexandre Cirici amb l'art, la gent i les terres de Girona

La commemoració dels cent anys del naixement d'Alexandre Cirici Pellicer [Barcelona, 1914-1983], un dels més destacats tractadistes d'art que ha donat el país, pot ser un bon pretext per deixar constància dels seus lligams amb l'entorn gironí i dels contactes i coneixences personals que hi va establir, i també de les valoracions que va fer dels artistes que li eren coetanis.

NARCÍS SELLES RIGAT > TEXT I FOTOS

La rellevància cultural de l'espai nord-oriental català es fa ben present en l'obra que ens ha llegat l'intel·lectual barceloní.

Els grans noms i les múltiples realitzacions de l'art i l'arquitectura que es van donar en el territori foren àmpliament tractats per Cirici en els seus llibres i articles. Però, més enllà d'aquest interès d'estudis de la història, hi ha cinc poblacions de la regió de Girona amb què va mantenir unes vinculacions més directes i vitals. Dues d'aquestes —Roses i Queralbs— acolliren el seu lleure estival i el de la seva família. Els antecedents altempordanesos de l'esposa, Carme Alomar, amb familiars il·lustres com Francesc Sunyer, ministre d'Ultramar durant la I República, o August Pi Sunyer, reconegut fisiòleg i polític republicà, van propiciar la tria rosinca. Al poble, també hi estiejaven dos dels seus amics gironins, Frederic Rahola i Jaume Vicens. Però la transformació que va experimentar Roses amb el turisme massiu va fer que es traslladessin a l'indret pirinenc, del qual Cirici va estudiar les

cases i les esglésies romàniques. El protagonisme de les altres tres poblacions —Olot, Banyoles i Cadaqués— va venir bàsicament per motius artístics.

Olot

A final dels anys quaranta, Cirici va establir una relació fecunda amb la ciutat. Anys abans, ja hi havia fet una curta estada camí de l'exili. En la nova situació, hi va impartir diverses conferències, va promoure-hi una exposició i va escriure per a una revista de cultura local. El seu enllaç va ser Ramon Grabolosa, atès que ambdós es movien en els entorns del catalanisme catòlic i formaven part de la Comissió Abat Oliba, la qual va organitzar les festes d'entronització de la Mare de Déu de Montserrat (1947). A Olot, Cirici va conèixer el grup d'artistes aplegats al voltant del pintor Josep Pujol, que havia estat un dels autors més compromesos amb l'esquerra política, i

Roses i Queralbs van acollir el lleure estival de Cirici i de la seva família

>> *Alexandre Cirici Pellicer (Barcelona, 1914-1983).*

va rebre l'impacte de l'obra del jove Jordi Curós, a qui promouria a Barcelona i sobre el qual va escriure diversos articles. Un altre olotí, el poeta i crític Joan Teixidor, vinculat a *Destino* i conegut de Cirici des dels anys a la universitat, tam-

>> D'esquerra a dreta, Jordi Curós, *Autoretrat amb la seva mare* (1951); J. Vicens i A. Cirici *a la Costa Brava, estiu de 1953*; i Tharrats, *Argos* (1962).

bé va donar suport al pintor Curós. Tots dos escriptors sovint coincidien a Barcelona en les activitats del Club 49, que aplegava l'avançada artística del país.

A la capital garrotxina, Cirici va organitzar la mostra «Pintura viva» (1949), que reunia l'obra de set dels artistes catalans més renovadors del moment. I Grabolosa propiciaria la col·laboració d'intel·lectuals de la seva corda —Josep Romeu, Joan Triadú o Cirici, vinculats a la revista *Ariel*, on també va escriure Grabolosa— en la publicació *Pyrene*, dirigida per Josep Munteis, regidor de Cultura provinent del republicanisme liberal, i vinculada a les instàncies municipals. Però aquesta entrada de veus al marge de l'oficialitat va comportar la suspensió de *Pyrene* per ordre governativa. L'altre artista olotí sobre el qual, més tard, va escriure Cirici fou Leonci Quera.

Banyoles

El primer contacte significatiu del nostre personatge amb el municipi es va produir arran de la primera exposició del grup Presència 63, format per Jordi Gimferrer, Antoni Mercader, Lluís Güell i Jeroni Moner. El factòtum de la iniciativa, l'empresari i activista cultural Gimferrer, havia buscat avaladors de prestigi a Barcelona, bàsicament en

l'entorn del Club 49, com Joan Brossa o el mateix Cirici, el qual interpretaria aquella mostra com una fita en el pas de l'informalisme cap a nous plantejaments receptius al món industrial. I, més endavant, Mercader i Güell rebrien el suport del crític com a pioners dels nous realismes i l'art pop a Catalunya.

En els anys següents, Cirici deixaria constància de la creativitat de Banyoles, on dissertaria en diverses ocasions i tindria en el crític Jaume Fàbrega un dels seus deixebles més inquiets. D'aquell fèrtil camp de cultiu, també va sorgir Josep Ponsatí, que, amb els seus espectaculars inflables, seria un dels artistes més promoguts per Cirici. Les activitats dels grups Tint-1 i Tint-2, les jornades d'Art Concepte, coordinades per Mercader, o l'emergència de nous autors, com Lluís Pau, Xicu Cabanyes o Lluís Vilà, van situar la ciutat en una primera línia del món artístic català.

A diferència d'Olot o Banyoles, els contactes de Cirici amb Girona van ser més febles i distants

Cadaqués

Va ser sobretot durant els anys setanta quan Cirici va tractar l'activitat del poble empordanès, que acollia una important colònia d'intel·lectuals i artistes, bona part dels quals van ser atesos pel crític, com Joan Josep Tharrats, Albert Ràfols Casamada, Francesc Todó o Josep Guinovart. Voldria destacar, però, dues iniciatives que li van merèixer un interès especial. Una fou la manifestació artística que se celebrava en paral·lel al Festival Internacional de Cadaqués, en què participaren alguns dels noms de l'emergent nova avantguarda conceptualista. I l'altra fou un treball d'Antoni Muntadas titulat «Cadaqués Canal Local» (1974), en què proposava uns usos alternatius de la televisió, arrelats al lloc i a la gent corrent, enfront de la ideologia dominant i alienadora del mitjà estatal.

Altres llocs, altres persones

A diferència d'Olot o Banyoles, els contactes de Cirici amb Girona van ser més febles i distants. Gairebé es van limitar a la presentació d'algunes exposicions, com «Art de la segona meitat del segle xx» (1968), i unes conferències esparses. En canvi, va mantenir vincles importants amb gironins residents a

SERGIO BIONDI - FONS DEL SGADAP

>> **Josep Ponsatí, Inflable al Cap de Creus, Cadaqués i Benidorm (1972). A la dreta, Alexandre Cirici.**

Barcelona, com va ser el cas de Narcís Masó, pedagog i germà de l'arquitecte, el qual formava part de l'entorn docent noucentista en el qual s'educà el jove Cirici; o el de l'estudiós Frederic-Pau Verrié, amb qui va col·laborar en nombroses empreses culturals els anys de la postguerra. Ambdós van participar a la revista *Ariel* i van militar clandestinament al MSC. Amb l'artista i impressor Joan Josep Tharrats, membre de Dau al Set, també va coincidir-hi sovint. El crític va dedicar-li diversos articles i va escriure en la revista que editava el grup.

Jaume Vicens i Alexandre Cirici van tenir, sobretot durant els anys cinquanta, una relació molt estreta. Un i altre s'influïren mútuament. L'historiador va introduir-lo en els seus cercles i va suggerir-li algunes línies de recerca, mentre que Cirici va posar-lo en contacte amb sectors del catalanisme. Durant els seus estudis d'història a la Universitat de Barcelona, iniciats l'any 1947, Cirici va disposar de l'empresari de Vicens i Lluís Pericot, que n'eren professors. En l'entorn vicencià es movia el seu cunyat, el cadaquesenc Frederic Rahola, un dels amics íntims de Cirici des de la infantesa. Aquestes coneixences van afavorir que l'editorial Teide li encarregués diverses obres i il·lustracions, en-

tre les quals hi ha *Barcelona pam a pam* (1971). Un altre gironí d'aquest grup era Santiago Sobrequés, amb el fill del qual —Jaume— coincidiria en el PSC i en el Senat espanyol per l'Entesa dels Catalans; mentre que Lluís Maria de Puig, parent llunyà de Carme Alomar, seria el substitut de Cirici al Consell d'Europa arran de la seva mort.

De Figueres, les principals personalitats que van atreure l'interès de Cirici foren Alexandre Deulofeu, Salvador Dalí i Pere Portabella. Al primer, el va conèixer durant l'exili occità. Ambdós eren deixebles de Francesc Pujols i seguidors d'una filosofia vitalista de la història. Quant a Dalí, fou dels primers crítics de la postguerra que va tornar a parlar-ne i a vindicar el llegat surrealista, però la deriva ètica i estètica del pintor va propiciar-ne el distanciament. I amb Portabella va confluir-hi en nombroses ocasions a Barcelona,

sigui per motius artístics, cinematogràfics o polítics. Altres empordanesos que va freqüentar foren l'arquitecte Emili Blanch en l'exili de Montpeller, on també va conèixer Josep Pallach, amb qui posteriorment coincidiria en el MSC. O el portbouenc Frederic Marès, integrat en el món oficial de l'època, que va incorporar Cirici de professor a l'Escola de la Llotja.

Els noms de l'art gironí

Els artistes de les comarques de Girona més valorats per Cirici foren Salvador Dalí (anys quaranta), Jordi Curós i Joan Josep Tharrats (anys cinquanta i primers seixanta), el saltenc resident a París Jaume Xifra i Josep Ponsatí (anys setanta). També va destacar Francesc Torres Monsó, Joaquim Llucià, Antoni Mercader, Lluís Güell, l'ADAG i Pere Noguera. I en els seus textos va deixar constància de molts altres autors, com Leonci Quera, Emília Xargay, Evarist Vallès, Ester Boix o Domènec Fita. Una tria que, contemplada des d'una perspectiva històrica, resulta ben pertinent, malgrat algunes absències notables.

Narcís Selles Rigat és autor del llibre *Alexandre Cirici Pellicer*. Una biografia intel·lectual (*Afers*, 2007).

Jaume Vicens i Alexandre Cirici van tenir, sobretot durant els anys cinquanta, una relació molt estreta